

Dunafa

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
TERMIZ IQTISODIYOT VA SERVIS UNIVERSITETI**

"TASDIQLAYMAN"

**AMALIY TILSHUNOSLIK
(ROMAN-GERMAN TILLARI) FANINING
FAN DASTURI
(kunduzgi ta'lim yo'nalishi uchun)**

Bilim sohasi: 100 000 – Ta'lim
Ta'lim sohasi: 110 000 – Ta'lim
Ta'lim yo'nalishi: 60110900- Xorijiy til va adabiyoti (ingliz tili)

Termiz– 2024

Fan/modul kodi AT1205	O'quv yili 2024-2025	Semestr 2	ECTS - Kreditlar 5	
Fan/modul turi Majburiy	Ta'lim tili Ingliz/O'zbek		Haftadagi dars soatlari 4	
1.	Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
	Amaliy tilshunoslik	60	90	150
2.	<p>I. Fanning mazmuni</p> <p>Fanni o'qitishdan maqsad – amaliy tilshunoslik fani, uning kelib chiqish tarixi va taraqqiyot bosqichlarini, shuningdek, uning bo'limlari, o'rganish obyekti, boshqa fanlar bilan aloqasi haqida ma'lumot berish, talabalarni tilshunoslikfanining asosiy tushunchalari, kategoriyalari haqidagi bilimlar bilan qurollantirish, talabalarda olingan bilimlarni amalda qo'llay olish malakasini shakllantirish.</p> <p>Fanning vazifasi – til va jamiyat, til va tafakkur munosabatlari, til va nutq faoliyati, til sistemasi va strukturasi, uning sathlari, birliklari va ularning namoyon bo'lish qonuniyatlari, tilshunoslikning tabiiy va ijtimoiy fanlar bilan aloqasi, tilshunoslikning zamonaviy yo'nalishlari va tadqiq metodlari haqida ta'limot berish, tillarning o'zaro munosabatlari va rivojlanish qonuniyatlari, tilshunoslikning rivojlanishida ahamiyatga ega bo'lgan maktablar haqida bilim va ko'nikma hosil qilish, dunyo tillarining klassifikatsiyasi haqida nazariy bilimlar berishdan iborat.</p> <p>II. Asosiy qism (amaliy mashg'ulotlar)</p> <p>II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:</p> <p>1-mavzu. Kirish. Tilshunoslikning materiali va vazifasi, uning turdosh fanlarga munosabati.</p> <p>2- mavzu. Tilshunoslikning ta'rifi va obyekti. Tilshunoslik fanlari tasnifi.</p> <p>3- mavzu. Til tilshunosligi va nutq tilshunosligi.</p> <p>4- mavzu. Ichki va tashqi tilshunoslik.</p> <p>5- mavzu. Fonologiya va fonetika: ta'rifi va o'zaro munosabati masalasi; fonologiya tiplari; imploziya va eksploziy; diftong masalasi.</p>			

<p>6-mavzu. Umumiy semiotika va lingvosemiotika: ta'rifi va tadqiqot obektlari.</p> <p>7-mavzu. Til – belgilar tabiati; belgi, ifodalanish, ifodalovchi; belgining ixtiyoriyligi va chiziqli harakat masalasi.</p> <p>8-mavzu. Static tilshunoslik va evolyutsion tilshunoslik; sinxroniya va diaxroniya; sinxron va diaxron qonun.</p> <p>9-mavzu. Sinxron tilshunoslik: aniq lisoniy mohiyatlar; mohiyatlar va birliklarni o'zaro farqlash metodi.</p> <p>10-mavzu. Lisoniy qiymat tushunchasi; lisoniy qiymatning konseptual va moddiy tomonlari.</p> <p>11-mavzu. Sintagmatik va assosiativ munosabatlar: ta'rifi va o'zaro munosabati masalasi.</p> <p>12-mavzu. Belgining mutlaq va nisbiy ixtiyoriyligi.</p> <p>13-mavzu. Grammatika va uning bo'linishlari; grammatikaning ratsional bo'linishi qanday bo'lishi kerak.</p> <p>14-mavzu. Grammatika mavhum mohiyatlarning roli. Paradigmatik, sintagmatik va ssosiativ munosabatlar.</p> <p>15-mavzu. Til birliklari va ularning ta'rif-tasniflari.</p> <p>16 – mavzu. Fonemalar talaffuzi ustida ishlash.</p> <p>17 – mavzu. Allafonlar ustida ishlash.</p> <p>18 – mavzu. Fonemalarning morfema, so'z va so'z birikmalari yasashida ishtiroki.</p> <p>19 – mavzu. Imlo lug'atlari ustida ishlash: a, o, e unililari va yolovchi tovushlar.</p> <p>20 – mavzu. Imlo lug'atlari ustida ishlash: i, u, o' unililari.</p> <p>21 – mavzu. Imlo lug'atlari ustida ishlash: jarangli jarangli undosh va jarangsiz undosh tovushlar.</p> <p>22 – mavzu. Morfema va allamorflar ustida ishlash.</p> <p>23 – mavzu. Matndan fonologik turlarni aniqlash.</p> <p>24 – mavzu. Imploviz va eksploziv tovushlar bo'yicha matn ustida ishlash.</p> <p>25 – mavzu. Lisoniy belgining ifodalovchisi, ifodalanmishi va funksiyasi ustida ishlash.</p>
--

<p>26 – mavzu. Lisoniy belgining ixtiyoriy yoki ixtiyoriy emasligini aniqlash ustida ishlash.</p> <p>27 – mavzu. Til sathlari ustida ishlash.</p> <p>28 – mavzu. Nutq sathlari ustida ishlash.</p> <p>29 – mavzu. So'z birikmasi (teng, tobe va predikativ birikmalar ustida ishlash).</p> <p>30 – mavzu. Predikativ birikma va gap ustida ishlash.</p> <p>III. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar <i>Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan topshiriqlar:</i></p> <p style="text-align: center;">II-semestr</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Amaliy tilshunoslik 2. Formal tilshunoslik asoslari. 3. Substansial tilshunoslik va uning xususiyatlari. 4. Sistem tilshunoslik. 5. Struktur tilshunoslik. 6. Til va nutq birliklari talqini. 7. Til birliklarining adabiyotlardagi tavsifi. 8. Til birliklari va til tizimiga yangicha yondashuvlar. 9. Til birliklari tavsifi va tasnifi. 10. Til birliklari o'rtasidagi munosabat omillari. 11. Intralingvistika va ekstralingvistika. 12. Lingvistik universalialar. 13. Lingvistik modellashtirish. 14. Lingvistik konsepsiya. 15. Glottoxronologiya metodining amaliy ahamiyati. 16. Til sathlari va ularning pog'onali joylashishi 17. Diaxron tilshunoslik: fonetik o'zgarishlar, fonetik o'zgarishlar sabablari 18. Fonetik evolyutsiyaning Grammatik oqibatlari, fonetik dubletlarning bo'lmasligi sabablari, almashinuv va Grammatik aloqa 19. Analogiya va uning ta'rifi; analogiya va evolyutsiya 20. Agglyutinatsiya va uning ta'rifi; agglyutinatsiya va analogiya; etimologiya 21. Bir joyda bir necha tilning amal qilish sabablari; adabiy til va lahja 22. Tillarning geografik rang-barangligi sabablari 23. Eng qadimgi til va bobo til masalasi 24. Til va irq. Etnizm 25. Lingvistik paleontologiya 26. Amaliy tilshunoslik: ta'rifi, obekti va turdosh fanlarga munosabati
--

<p>27. Amaliy tilshunoslik va matematik lingvistika</p> <p>Mustaqil o'zlashtiriladigan mavzular bo'yicha talabalar tomonidan referatlar tayyorlash va uni taqdimot qilish tavsiya etiladi. Shuningdek, talabalar o'rganilgan mavzular doirasida ilmiy maqola va tezislar yozishlari, taqdimotlar va ko'rgazmali qurollar tayyorlashlari maqsadga muvofiq bo'ladi.</p>
<p>3. V. Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar)</p> <p>Fanni o'zlashtirish natijasida talaba:</p> <ul style="list-style-type: none"> – til – ijtimoiy hodisa; – til sathlari; – amaliy tilshunoslik va boshqa fanlar o'rtasidagi aloqalar; – tillarning tipologik va genealogik tasnifi; – zamonaviy dunyo tillari to'g'risida yetarli darajada nazariy bilimlarga egabo'lishi; (bilim) – til tarixi va nazariyasi to'g'risida keng bilimni egallay olish; – O'zbekistonda va xorijiy davlatlarda nashr qilingan ilmiy adabiyotlar bilan ishlash; – o'rganilayotgan chet tilidan ona tilining xususiyatlarini ajrata olish; – turli tillarni oila va guruhlariga tasniflay olish; – amaliy tilshunoslik masalalarini tushuna olish amaliy ko'nikmalarni egallashi; (ko'nikma) – chet til o'rganish amaliyotida nazariy bilimlarni qo'llash; – tilshunoslik bo'yicha ilmiy izlanishlarga kasbiy nuqtai nazardan yondashish; – dunyo tilshunosligida ro'y berayotgan jarayonlarni o'zaro bog'liqlik nuqtai-nazaridan tahlil qilish; <p>tilshunoslikning umumiy va xususiy belgilari haqidagi tushunchalarni amaliyotda qo'llash malakalarini egallashi (malaka) lozim.</p>
<p>4. VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:</p> <p>Fanni o'zlashtirish uchun o'qitishning zamonaviy pedagogik va axborot texnologiyalaridan keng foydalaniladi: guruhli muzokaralar, jamoa loyihalari, juftliklar bo'lib topshiriqlarni bajarish, yakka holda ma'lum mavzu bo'yicha prezentatsiyalar qilish, davra suhbatlari o'tkazish, diskussiya, klaster, bahs – munozara, refleksiv usullar (tahlil, qiyoslash, sintez, baholash). Axborot texnologiyalari, jumladan, multimedia vositalari yordamida mashg'ulotlar tashkil etiladi, Power Point, Prezi dasturlari yordamida prezentatsiyalar yaratiladi. Hemis platformasiga fan bo'yicha dasrlik va o'quv qo'llanmalar, media resurslar va testlar joylashtiriladi.</p>
<p>5. VII. Kreditlarni olish uchun talablar:</p> <p>Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil</p>

	<p>natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ishni topshirish. Shu bilan birga, fanga ijodiy yondashgan holda bolalar adabiyoti yetakchi namoyandalari ijodi bo'yicha aniq, ravon, mukammal ma'lumotlar, tavsiflar qilish, turli adabiy oqimlarni farqlay olish, bolalar adabiyoti yetakchi namoyondalarining asarlarini tahlil qilish.</p>
6.	<p style="text-align: center;">Asosiy adabiyotlar:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Irisqulov M.T. Tilshunoslikka kirish. – T., 2008. – 256 s 2. N. Uluqulov Tilshunoslik nazariyasiga kirish – Toshkent, 2016.- 195 b. 3. Yo'ldoshev I., Muhammedova S., Sharipova O., Madjidova R. Tilshunoslik asoslari. – T., 2007/2013. – 197 s. 4. Караулов Ю.Н. Ассоциативная грамматика русского языка. Изд.2 – М.: УРСС, 2010. – 328 с. 5. Kiss G.R., Armstrong C., Milroy R. The Associative Thesaurus of English. Edinburgh: Univ. of Edinb., MRC Speech and Communication Unit, 1972. – 1539 p. 6. Lutfullayeva D. Assosiativ tilshunoslik nazariyasi. – Toshkent: Meriyus, 2017. – 140 b. 7. Nurmonov A. Struktur tilshunoslik: ildizlari va yo'nalishlari.-Andijon, 2006. 8. Овчинникова И.Г. Ассоциация и высказывание: Структура и семантика. - Пермь, 1994. – 124 с. 9. Postman L., Keppel G. (eds.). Norms of Word Association. – New York and London: Academic Press, 1970. – 943 p. 10. Rahmatullayev Sh. Sistem tilshunoslik asoslari. Til qurilishini tizimsifatida o'rganish masalalari. -Toshkent: Universitet, 2007. 11. Tilshunoslik nazariyasi va metodologiyasi. Tuzuvchi H.Dadaboyev. - Toshkent, 2004. <p>Qo'shimcha adabiyotlar:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Oliy ta'lim tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari" to'g'risidagi qarori // "Xalq so'zi" gazetasi, 2017-yil, 21-aprel. 2. Abduazizov A.A. O'zbek tili fonologiyasi va morfonologiyasi-Toshkent: Universitet, 2010. 3. Azimova I. O'zbek tilidagi gazeta matnlari mazmuniy persepsiyasining psixolingvistik tadqiqi: Filol.fan. nomz. ... diss. – Toshkent: O'zMU, 2008. – 153 b.6.

	<ol style="list-style-type: none"> 4. Borbala Richter. First steps in theoretical and applied linguistics. - Budapest, 2006 5. Болотнова Н.С. Лексическая структура художественного текста в ассоциативном аспекте. – Томск: Томский гос. пед. ин-т. –1994. – 212 с. 6. Bushuy T., Safarov Sh. Til qurilishi: tahlil metodlari va metodologiyasi. -Toshkent: Fan, 2007. 7. Vrabel T.T. Lectures in theoretical phonetics of the english language and method-guides for seminars, poliprintungvár, 2009.-P.12 8. Kiss G.R., Armstrong C., Milroy R. The Associative Thesaurus of English. Edinburgh: Univ. of Edinb., MRC Speech and Communication Unit, 1972. – 1539 p. 9. Горошко Е.И. Интергративная модель свободного ассоциативного эксперимента. - М.: Изд. группа «РА – Кара-велла», 2001. – 320 с. 10. Iskandarova Sh., Hoshimova N. Nutq jarayonida assosiativlarning voqelanishi // AnDU. Ilmiy xabarlar. - Andijon, 2010. - № 2. - B. 85-88. 11. Караулов Ю.Н. Ассоциативный анализ: новый подход к интерпретации художественного текста. – М., 1999б. 12. Мартинович Г. А. Вербальные ассоциации и организация лексикона человека // Филологические науки. – М., 1989. - № 3. – С. 39-45. 13. Nurmonov A. Paradigma va uning olamning lisoniy manzarasi (OLM)ga munosabati. Tanlangan asarlar. III jild. - Toshkent: Akademnashr, 2012. – 376 b. <p style="text-align: center;">Axborot manbalari</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kiss G.R., Armstrong C., Milroy R. The Associative Thesaurus of English. - Edinburg, 1972. Press URL: http://www.cat.rl.ac.uk 2. The present version of The Edinburgh Associative Thesaurus (ZIP, 2.7M) http://thesaurus.ru/dict/dict.php 3. Wettler M. & Rapp R. Computation of word associations based on the coocurrence of words in large corporations. 1996. Accessed 03/19/2002. http://www.fask.unimainz.de/user/rapp/wvlc93/latex2html/wvlc93.html 4. http://en.wikipedia.org/wiki/Structuralism 5. http://www.utpa.edu/faculty/mglazer/Theory/structuralism.htm 6. http://www.eng.fju.edu.tw/Literary_Criticism/structuralism 7. http://www.brocku.ca/english/courses/4F70/struct.html 8. http://www.ziyo-net.uz 9. http://www.kutubxona.uz
7.	Fanning o'quv dasturi Termiz iqtisodiyot va servis universiteti tomonidan ishlab chiqildi va tasdiqlandi.
8.	Fan/modul uchun mas'ullar: D.B. Ibodullayeva - TISU "Xorijiy tillar" kafedrası, o'qituvchi

9. Taqrizchilar:

f.f.f.d. Z.Normurodov – Termiz davlat universiteti Xorijiy til va adabiyoti kafedrası dotsenti